טכנולוגיה · זהות · יצירה

האם האדם מאבד את עצמו בדרך להיות אלוהים?

תמיר · מתוך שיחה, 19 באוקטובר 2026

המחבר אישר את נוסח המאמר. הטקסט והערת העריכה המקורית נשמרו כלשונם.
עיבוד ספרותי בגוף ראשון, המבוסס על השיחה; אינו תמליל מילולי.

על עץ הדעת, טכנולוגיה, בדידות, ועל מה שקורה לאדם כשהוא יכול להגשים כל רעיון בלי ללמוד קודם לנגן על הפסנתר.

האדם לא ממש רוצה להיות אלוהים. הוא רק רוצה לדעת הכול, להגיע לכל מקום, לא להזדקן, לא להיות חולה, לחיות לנצח, ושאם כבר מסדרים את העניינים — שיישאר גם קצת כסף בצד.

זה נשמע מוגזם, עד שמסתכלים על מה שעשינו במשך אלפי שנים. המצאנו גלגל כדי לא ללכת ברגל, מכונית כדי לא לבזבז חיים בדרך, מטוס כדי להפוך ים שלם לשעות בודדות. המצאנו טלפון כדי שאדם בצד השני של העולם יהיה במרחק של לחיצה. עכשיו אנחנו מדברים עם מכונה, והיא עונה לנו על שאלות, עוזרת לכתוב ספרים ולבנות דברים שפעם היו דורשים מאיתנו שנים.

כאילו כל ההיסטוריה של הטכנולוגיה היא סיפור אחד ארוך של אדם שמתעקש לא לקבל את העובדה שהוא מוגבל.

כבר בסיפור עץ הדעת הנחש מציג פיתוי מפורש: "והייתם כאלוהים". לא עוד פרי טעים. מדרגת קיום אחרת. ומה שמעניין הוא שבמקום לומר לאדם שיהיה לו נעים, מציעים לו להיות גדול. אולי משום שגם כשהאדם נהנה מהחיים, הוא מתקשה להשלים עם כך שיש דברים שאין לו גישה אליהם.

יש כמובן עוד דרכים לקרוא את הסיפור. ואיש לא הוכיח שכל המצאה נולדה מתוך תאווה להיות אלוהים. אבל כמפתח להתבוננות בעולם המודרני, המשפט הזה מסרב לעזוב אותי.

אולי דווקא מי שיש לו הכול — נשאר לבד

ואז עלתה בשיחה מחשבה משונה. אולי קצת חצופה מבחינה תיאולוגית. מי הכי לבד בעולם?

אלוהים.

אני לא מתכוון לזה כאילו אפשר לייחס לקדוש ברוך הוא את הבדידות של אדם שיושב לבד בסלון. אין לי מושג מה פירוש „להרגיש לבד" אצל מי שאינו אדם. זאת השאלה עצמה: אם אין עוד מלבדו, אם האינסוף באמת כולל הכול, מה

פירוש „עוד מישהו" שנמצא מולו?

עכשיו תראו מה קורה לאדם ככל שהכלים שלו משתכללים. פעם כדי לפגוש אדם הייתי צריך לצאת מהבית. כדי ללמוד הייתי צריך למצוא מורה, ספר, ספרייה. כדי לשמוע מוזיקה הייתי צריך להיות ליד מי שמנגן. היום אני מחזיק עולם בכף היד. אני יכול לדבר עם כל מי שארצה בלי לפגוש כמעט אף אחד.

יש כאן בדיחה לא כל כך מצחיקה: ככל שאני צריך פחות אנשים כדי לעשות את מה שאני רוצה, אני עלול לגלות שאני חי עם פחות אנשים.

הטלפון לא באמת מכיל את העולם. הוא מכיל ייצוגים של העולם. אבל ברגע מסוים הייצוג מתחיל להספיק לנו. אנחנו נעשים גדולים יותר מבחינת האפשרויות, וקטנים יותר מבחינת המגע עם מה שמחוץ לנו.

ואז מגיעה הבינה המלאכותית — והופכת את כל הסיפור

וכאן דווקא נוצר פרדוקס אחר. יכול להיות שהבינה המלאכותית לא תקטין את האדם. יכול להיות שהיא תעצים אותו בצורה שלא הכרנו.

תארו לכם שלכל אדם יש מורה פרטי. לא מורה שמלמד לפי תוכנית אחת, אלא מישהו שמסוגל לנוע אתכם בין פיזיקה, נגינה, קבלה, תכנות, היסטוריה ואמנות, ולחזור שוב ושוב למקום שמעניין דווקא אתכם. לא צריך לחכות עד שמישהו יחליט שהנושא הזה חשוב מספיק בשביל שיעור.

אני מעלה שאלה על הירח, ובסוף מוצא את עצמי מדבר על השכינה ועל התחדשות האדם. מישהו אחר ישאל על צבעים ויגיע לציור. ילד יתעניין בחרקים ומשם ילמד ביולוגיה. במקום שאותו ידע יעבור לכולם באותו הסדר, הסקרנות האישית יכולה להפוך לתוכנית הלימודים.

זה לא אומר שהמערכת יודעת הכול או שהיא תמיד צודקת. ממש לא. לפעמים היא טועה בביטחון עצמי שהיה מבייש גם פוליטיקאי. אבל לראשונה, עבור הרבה אנשים, המרחק בין השאלה הפרטית לבין האפשרות להתעמק בה התקצר באופן קיצוני.

ומה עם ליצור?

פה העניין נעשה אישי ממש.

לא חסרו לי רעיונות. חסר לי מי שיעשה אותם

יש לי רעיונות לספרים. הרבה רעיונות. אבל בין הרעיון לבין הספר יש חיים שלמים: לשבת, לכתוב, לסדר, לערוך, לתקן, לקרוא שוב, למחוק חצי ממה שכתבת, ואז להתחרט שמחקת. הרבה פעמים, עוד לפני שכתבתי את העמוד הראשון, כבר המשכתי בראש לרעיון הבא.

ואז הופיעה הבינה המלאכותית. פתאום אני יכול להגיד משהו, בקול, כמו שאני חושב אותו, ולקבל מול העיניים טקסט שיש לו התחלה, אמצע וסוף. אני יכול להמשיך לחשוב והיא יכולה לעזור להפוך מחשבה לגוף.

וזה לא רק עניין של עצלות. לפעמים עמל הביצוע באמת מסתיר את הדבר שאתה טוב בו. אם העיסוק שלך הוא ברעיון, אולי עדיף שתשקיע את הכוח שלך בזיקוק הרעיון ולא בריבים אינסופיים עם פסקאות ופסיקים.

איזו חירות.

אבל בדיוק כשהתחלתי לשמוח ממנה, גיליתי את השאלה שמפריעה לי.

ומה אם הדרך עצמה היא חלק מן היצירה?

כשאדם בונה פסנתר הוא צריך להתמודד עם עץ, מתכת, מיתרים, משקל, צליל, טמפרטורה. הוא בא עם רעיון לכלי נגינה, אבל החומר לא שואל אותו מה בא לו. יש לו חוקים. העץ מתעקם, המיתר נקרע, הצליל לא יוצא כפי שדמיין.

וכשהוא מתמודד עם כל אלה הוא לא רק משנה את הפסנתר. הפסנתר משנה אותו.

מי שלומד לנגן מכיר את אותו הדבר מכיוון אחר. היד לא מצליחה לעשות את מה שהראש מבין. האצבעות צריכות לשבת שוב ושוב על אותו קטע. לפעמים אתה שונא את היצירה במשך שבועיים, ואז בבוקר אחד היא פתאום נשמעת אחרת. לא כי גילית סוד שקראת עליו. כי עברת דרך משהו.

ועכשיו אני בא למכונה ואומר: הנה הרעיון. תייצרי אותו.

היא יכולה לחסוך לי מאבק עם חומר, עם מיומנות ועם הזמן. אבל אולי במאבק הזה נולדות גם ההחלטות שלא הייתי מקבל אחרת. היצירה משנה כיוון משום שהמציאות מתווכחת עם היוצר. לא פעם, מה שהופך יצירה לבעלת ערך הוא דווקא מה שלא תוכנן מראש.

אם כל קושי יהיה רק מכשול שאפשר להסיר, מי ילמד אותנו להבחין בין כישלון לבין גילוי?

אז מה, צריך לחזור לכתוב בנוצה?

ממש לא. אין לי שום געגוע רומנטי לזה שהיית צריך להקדיש שבוע כדי למצוא מידע שהיום אפשר להגיע אליו בדקה. ואם מישהו יכול לעזור לי לערוך טקסט במקום שאבזבז עליו חודש, אני לא הולך לסרב רק כדי „לחשל את האופי״. אפשר לחשל אופי גם בדרכים פחות מעצבנות.

אולי פשוט טעינו בשאלה.

אנחנו שואלים איך נשתחרר מכל מגבלה. אבל יש שני סוגים של גבולות. יש גבול שחוסם אותך מלבטא את מי שאתה. ויש גבול שרק כשאתה פוגש אותו, אתה מגלה מי אתה. לפעמים אותו גבול הוא גם זה וגם זה, בזמנים שונים.

אם אני רוצה לכתוב ספר ומעולם לא מצליח להגיע לדף הראשון, אולי כלי שעוזר לי לכתוב לא גונב ממני את היצירה. הוא סוף סוף מאפשר לה להופיע. אבל אם אתן לאותו כלי גם להחליט בשבילי מה אני חושב, מה נכון, מה יפה, על מה כדאי להתעקש וממה מותר להתרגש — אולי אסיים עם ספר מלוטש ובלי שאדע מה באמת שלי בתוכו.

וזאת בעיני ההבחנה שמתחילה להיות חשובה: לא בין יצירה „אמיתית״ ליצירה שנעזרה בטכנולוגיה, אלא בין אדם שהטכנולוגיה מאפשרת לו להעמיק בעצמו לבין אדם שהיא מאפשרת לו להיעדר מן התהליך.

אגב, יש פה סתירה שאני לא מנסה להסתיר

הטקסט הזה נולד משיחה שלי עם בינה מלאכותית. בדיוק מסוג הדברים שספק אם הייתי יושב לכתוב לבד. אני מדבר על הסכנה שבוויתור על הדרך, ובאותו הזמן משתמש בכלי שמקצר לי אותה.

אני לא יודע אם זו צביעות או פשוט החיים.

אולי זאת בדיוק ההוכחה שהשאלה אינה פשוטה. אם הטכנולוגיה היתה רק רעה, הייתי צריך לזרוק אותה. אם היתה רק טובה, לא היה על מה לחשוב. אבל היא מגדילה אותנו במקום אחד ומשנה אותנו במקום אחר, והחלק המסובך הוא שלא תמיד אנחנו יודעים מה הפסדנו כשקיבלנו את מה שרצינו.

יש באדם משהו שלא אוהב גבולות. אולי הוא תמיד ימשיך לנסות להיות קצת יותר כמו אלוהים. אבל לפני שנצליח להסיר ממנו את כל המגבלות, כדאי שנשאל שאלה קטנה: כמה מן האדם שבו נולד דווקא משום שהיה מוגבל?

ואולי השאלה אפילו יותר קשה: אם יום אחד אוכל להיות כל מה שארצה בלי לעבור את הדרך — האם עדיין אדע מה באמת רציתי?

הערת עריכה: כל החלקים בגוף ראשון הם **עיבוד ספרותי המיועד לאישור המחבר**, המבוסס על דבריו ומחשבותיו בשיחה, ולא תמליל מילולי. יש לאמת מקורות והפניות טרם פרסום סופי.